

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 21/2005 vp

Valtioneuvoston selvitys: Globalisaation hallinta ja Suomi

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Ulkoasiainvaliokunta on 12 päivänä toukokuuta 2005 lähettänyt Valtioneuvoston globalisaatioselvityksen: Globalisaation hallinta ja Suomi (UTP 17/2005 vp) ympäristövaliokunnalle lausunnon antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- kehitysysteistyöneuvos Eeva-Liisa Myllymäki ja ulkoasiainsihteri Jyrki Nissilä, ulkoasiainministeriö
- neuvotteleva virkamies Tuula Varis, ympäristöministeriö
- puheenjohtaja Sirpa Pietikäinen, Suomen YK-liitto
- johtokunnan jäsen, suojelujohtaja Olli-Pekka Haavisto, edustaen ATTACia ja Maan ystävät ry:tä
- suojelujohtaja Jari Luukkonen, WWF Finland.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Selvitys

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta pyysi 5.10.2000 valtioneuvostolta perustuslain 97 §:n 1 momentin nojalla selvityksen Suomen poliittisista linjauksista globalisaation hallintaan liittyvissä kysymyksissä. Ulkoasiainministeriö antoi selvityksen 19.6.2001, jonka johdosta antamassaan lausunnossa ulkoasiainvaliokunta pyysi toiminnallisia sektorikohtaisia linjauksia ja kokonaisvaltaisen jatkoselvityksen. Valtioneuvoston globalisaatioselvitys muodostaa osan kokonaisuutta yhdessä "Suomi maailmantaloudessa" -selvityksen, kauppaja- ja teollisuusministeriön laatiman kilpailukykyraportin 2003/2004 ja työministeriön laatiman työelämäpoliittisen selonteon kanssa. Kokonaisuuteen liittyvät myös tule-

vaisuusselonteko, maahanmuuttopoliittinen ohjelma, turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko, ihmisoikeuspoliittinen selonteko ja kehityspoliittinen selonteko sekä hallitusohjelmaan sisältyvä sisäisen turvallisuuden ohjelma.

Selvityksen tarkoituksena on tuoda esiin, miten globalisaation tarjoamat mahdollisuudet ja globaalit haasteet vaikuttavat Suomen ulkosuhteisiin eri politiikkalohkoilla ja miten hallitus eri politiikkalohkoilla toimii.

Ympäristöpolitiikka

Hallituksen tavoitteena on ympäristön sekä uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käytön suurempi huomioiminen globaalissa yhteistyössä,

kansainvälisissä järjestöissä, EU:n ja Suomen ulkosuhteissa.

Hallitus toimii kestävän kehityksen kansainvälisen hallinnan vahvistamiseksi ja antaa tässä yhteydessä tukensa maailman ympäristöjärjestön perustamiselle. Hallitus tukee kehitysmaiden osallistumista ympäristösopimusneuvotteluihin ja niiden toimeenpanoon.

Hallitus laatii hallinnonalat ylittävän, kansallisen ohjelman kestävästä kulutus- ja tuotantotavoista ja pyrkii myös tällaisen EU-ohjelman aikaansaamiseen ja osallistuu aloitteellisesti vastaavan kansainvälisen puiteohjelman valmisteluun ja toteuttamiseen.

Hallitus osallistuu kumppanuusohjelmien kehittämiseen aikaisempaa laajemman yhteistoininnan aikaansaamiseksi eri toimijaryhmien kesken kestävä kehityksen edistämiseksi.

Hallitus edistää kansallisesti ja kansainvälisesti yritysten yhteiskunta- ja ympäristövastuulista toimintaa.

Hallitus jatkaa ponnisteluja Kioton ilmasto-öytäkirjan toimeenpanon varmistamiseksi ja valmistautuu sen joustomekanismien käyttöön edistääkseen kehitysmaiden kestävä kehitystä ja täyttääkseen Suomen sitoumukset. Ilmastonmuutoksen pysäyttämiseksi toimitaan aktiivisesti tavoitteena aloittaa kaikki maat kattava uusi neuvottelukierros, johon valmistauduttaessa otetaan huomioon myös kansantaloutemme kilpailukyky.

Hallitus osallistuu luonnon monimuotoisuuden suojelua ja kestävä käyttöä edistävien kansainvälisten sopimusten toimeenpanoon tavoitteena luonnon monimuotoisuuden häviämisen pysäyttäminen vuoteen 2010 mennessä. Hallitus laatii vuoden 2005 aikana uuden, Suomen biologista monimuotoisuutta koskevan kansallisen toimintaohjelman vuosille 2006–2016.

Hallitus on valmis asettamaan suomalaisen osaamisen ja muut voimavarat käyttöön luotaessa ja vahvistettaessa kansainvälisiä suuronnettomuuksien ennakkoarvointijärjestelmiä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta on tarkastellut globalisaatioselvitystä toimialaansa kuuluvilta osin eli ympäristöpolitiikan näkökulmasta. Valiokunta pitää ympäristöpolitiikan osuutta onnistuneena erityisesti siinä, että kestävä kehitys nähdään yhtenä selviytyksen lähtökohdista ja eri politiikka-alojen keskinäiseen koherenssiin on johdonmukaisesti pyritty. Ensimmäisenä oikeudenmukaisen ja tasapuolisen globalisaatiokehityksen lähtökohtana mainitaan YK:n vuosituhatjulistuksen ja Johannesburgin kestävä kehityksen toimintaohjelman mukaisesti sitoutuminen tasapuolisempaan ja osallistavampaan globalisaatiokehitykseen, jossa keskeistä on maailmanlaajuisen köyhyyden poistaminen ja tasavertaisempi hyvinvoinnin jakautuminen.

Ympäristönäkökulman vahva sisällyttäminen kaikkiin politiikka-alueisiin on välttämätöntä, sillä yksin kansainvälisen ympäristöpolitiikan keinoin ei voida hillitä vakavimpia globaaleja

ympäristöongelmia, joista suurin on ilmastonmuutos. Eurooppa-neuvosto vahvisti maaliskuussa 2005 tavoitteeksi, että maailman keskilämpötila ei saisi nousta ihmistoiminnan vuoksi yli 2 °C ja että tämän tulisi olla myös kansainvälisen ilmastopolitiikan pitkän aikavälin tavoite. Luonnontieteellisin perustein on laskettavissa, että maailmanlaajuisesti päästöjä tulee vähentää vähintään 15 %, mahdollisesti jopa 50 % vuoteen 2050 mennessä vuoden 1990 tasoon verrattuna. Tähän tarvitaan maailmanlaajuisia yhteisiä ponnisteluja, joissa kustannuksia ja kustannusten jakautumista arvioitaessa tulee ottaa huomioon, että kustannuksia aiheutuu myös ilmastonmuutokseen sopeutumisesta ja ilmastonmuutoksen aiheuttamista vahingoista. Hallitusten välinen ilmastonmuutospaneeli IPCC on todennut, että kehitysmaat ja köyhät väestönosat kaikissa maissa ovat haavoittuvimpia ilmastonmuutoksen vaikutuksille. Siksi ilmastonmuutokseen sopeutumisen haaste on yksi lisätekiä myös

kansainväliseen solidaarisuuteen perustuvassa kehitysyhteistyössä. Kaikki käytössä olevat laskeumat osoittavat, että kansainvälisen ilmastopolitiikan kustannukset laskevat ja pysyvät kohtuullisina, mikäli lähestymistapa on mahdollisimman kokonaisvaltainen ja osallistuminen mahdollisimman laajapohjaista, mieluiten maailmanlaajuisia.

Keskeistä on kestävä kehityksen näkökulman riittävä yhdistäminen investointi- ja teknologiapolitiikkaan, sillä ilmastomuutoksen torjunta edellyttää murrosta energiantuotannossa. Kansainvälinen energiajärjestö IEA on arvioinut tarvittavien energiainvestointien määräksi noin 16 biljoonaa USD vuoteen 2030 mennessä. Tästä puolet investoidaan kehitysmaissa. Ilmastopoliittisten tavoitteiden kannalta on ratkaisevan tärkeää, millaisiin energiamuotoihin, -infrastruktuureihin ja -teknologioihin sijoitukset kohdistuvat.

Valiokunta pitää tärkeänä, että kehitetään menettelytapoja, joilla varmistetaan, että kansainvälinen rahoituspolitiikka tukee johdonmukaisesti kestävä kehitystä ja köyhyyden vähentämistä. Teollisuuden ja energiantuotannon ja rakentamisen investoinnit määrittävät tuotantotavat vuosikymmeniksi eteenpäin ja siksi kestävien tuotantotapojen ja uusimman teknologian käyttöönotto kehitysrahoituslaitosten, kehitysyhteistyön sekä vientiluottojen ja -takuiden ohjauksella on olennaisen tärkeää. Myönteisenä on pidettävä sitä, että selvityksen rahoitusarvion tehtuun osaan sisältyy hallituksen kanta sellaisten menettelytapojen kehittämisestä, joilla edistetään sitä, että kansainväliset rahoitusvirrat tukevat kestävä kehitystä ja edistävät Suomen globaalitavoitteita.

Ilmastomuutoksen ohella luonnon monimuotoisuuden häviäminen on maailmanlaajuinen uhka, samoin makean veden riittämättömyys. Globaalit ongelmat kiertyvät yhteen, sillä ilmastomuutoksen on arvioitu aiheuttavan biodiversiteetin nopeaa häviämistä ja nopeaa veden niukkuuden lisääntymistä. Johannesburgin huipukokouksen tavoite biodiversiteetin häviämisen merkittävästä hidastamisesta vuoteen 2010 mennessä edellyttää globalisaatiokehityksen

voimakasta ohjausta luonnonvarojen kestävä käytön periaatteiden mukaisesti. Globaali kestävä kehityksen ongelma on sekin, että noin 1,1 miljardilla ihmisellä ei ole käytössään puhdasta juomavettä ja 2,4 miljardia ihmistä elää ilman minkäänlaisia saniteettipalveluita. Veden niukkuus -ongelman sivuuttamista on perusteltu sillä, että kysymyksessä on pikemmin alueellinen ja paikallinen, tosin laajalle levinnyt ongelma, jonka sisällyttäminen globalisaatioon fokusoituvaan valtioneuvoston selvitykseen ei ole välttämätöntä. Näkökulma on toinen, jos ongelmaa tarkastellaan ilmastomuutoksen yhtenä välittömänä seurauksena. Maailman makeasta vedestä 70 % sijaitsee jäätiköissä. Vuosisadan loppuun mennessä mahdollinen ilmaston 4 °C:n lämpeneminen sulattaisi lähes kaikki jäätiköt ja johtaisi miljardien ihmisten vesipulaan.

Valiokunta korostaa valtioneuvoston selvityksen tavoin myös kauppapolitiikan roolia kestävä kehityksen edistämiseksi. Kauppapolitiikan tulee tukea ympäristöllisesti kestävä kehitystä. Tavoitteena tulee olla, että EU:n ja Suomen kauppapolitiikka edistää ympäristömyötäisten tuotteiden, teknologioiden, tuotantotapojen ja palveluiden maailmanlaajuisia leviämistä. Suomen vientipoliittisten intressien edistäminen on mahdollista samanaikaisesti, sillä Suomella on erikoisosaamista erityisesti kestävien energialähteiden käytössä, vesihuollon ja sanitaatiopalvelujen järjestämisessä sekä kestävässä metsätaloudessa.

Tutkimuksin on osoitettu, että korkeatasoinen ympäristöosaaminen parantaa pitkällä tähtäimellä kilpailukykyä. EU:n ja Suomen tulee jatkossakin pyrkiä ympäristöpolitiikan edelläkävijöiksi.

Suomen tulee olla aktiivinen toimija erityisesti ympäristöpolitiikan alalla, ei sopeutuja, mikä on "Suomi maailmantaloudessa" -talous selvityksen lähtökohtia. Eri globalisaatiolinjojen mahdollisiin sisäisiin ristiriitoihin tässä suhteessa tulee kiinnittää huomiota. EU:n jäsenenä Suomella on kokoaan suurempi poliittinen vaikutusvalta. Myös EU:lla on edelläkävijän roolinsa ansiosta selkeästi enemmän poliittista vaikutusvaltaa kuin sen koko perustelisi. Valiokunta

katsoo, että Suomen tulee puheenjohtajuuskaudellaan ponnistella voimakkaasti kansainvälisen ympäristöpolitiikan hyväksi.

Valiokunta pitää keskeisen tärkeänä, että Suomi ja EU edistävät kestävän kehityksen kansainvälisen hallinnon vahvistamista. Kestävän kehityksen näkökulma on sisällytettävä osaksi eri politiikkasektorien kansainvälistä toimintaa. Samalla edistetään kansainvälisten ympäristösopimusten keskinäisiä synergioita ja tuetaan kehitysmaita. Kehitysmaat tarvitsevat tukea ja apua kansallisten hallintomekanismiensa vahvistamisessa, sillä niiden ympäristöhallinto on yleensä niin heikko, että kansainvälisen hallinnon normit jäävät käytännössä toteuttamatta. Valiokunta tukee YK:n ympäristöohjelman UNEPin muuttamista YK:n ympäristöjärjestöksi UNEOksi.

YK:n reformiprosessin toteuttaminen on tärkeää, jotta järjestelmän koherenssia, tehokkuutta, demokraattisuutta ja osallistavuutta voidaan vahvistaa. Ympäristön ja kestävän kehityksen

painottaminen tulee saada vahvasti YK:n pääeliiniin (yleiskokous ja talous- ja sosiaalineuvosto, ECOSOC), ECOSOCin alaiseen kestävän kehityksen toimikuntaan (CSD), monenkeskisiin ympäristösopimuksiin (MEA), YK:n operatiivisiin järjestöihin kuten kehitysohjelmaan (UNDP), Maailmanpankkiin, Kansainväliseen valuuttarahastoon, Maailman kauppajärjestöön, OECD:hen ja muihin hallitusten välisiin yhteistyöjärjestelyihin.

Erityisesti tulee huolehtia siitä, että YK:ssa järjestettävässä Vuosituhattulustuksen seuranta-huippukokouksessa ympäristö ja kestävä kehitys eivät jää sosiaalisten kysymysten varjoon.

Lausunto

Lausuntonaan ympäristövaliokunta esittää ulkoasiainvaliokunnalle,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 2 päivänä kesäkuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Pentti Tiusanen /vas	Mikaela Nylander /r
jäs.	Susanna Haapoja /kesk	Heikki A. Ollila /kok
	Tuomo Hänninen /kesk	Säde Tahvanainen /sd
	Antti Kaikkonen /kesk	Unto Valpas /vas
	Inkeri Kerola /kesk	Ahti Vielma /kok
	Kari Kärkkäinen /kd	Pia Viitanen /sd
	Jouko Laxell /kok	vjäs. Esa Lahtela /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos.